

ISPARTA VE ÇEVRE KÖYLERİNDEKİ GÜNÜMÜZ ZİYARET VE ADAK YERLERİ

Doç. Dr. Ekrem SARIKÇIOĞLU

Dünyanın hemen her yerinde olduğu gibi, ülkemizde ve dola-
yısıyla Isparta'da da çeşitli ziyaret ve adak yerleri bulunmaktadır.
Sayın Hocam Prof. Tanyu, «Ankara ve Çevresindeki Adak ve Adak
Yerleri» isimli eserinin 218. sahifesinde, Isparta İlindeki ziyaret
ve adak yerleri ile ilgili iki kaynak zikrederek '... başka hangi adak
mahalline rağbet edildiğini gösteren başka bir kaynağa rastlaya-
madık' diyerek konu ile ilgili Isparta İli hakkında tatmin edici bir
araştırmanın bulunmadığına işaret etmektedir. Konu ile ilgili bib-
liyografik araştırmalarım, beni de aynı kanaate sevketti. Ancak
konunun genişliği yanında, imkânların sınırlılığı araştırmamı bü-
tün il kapsamında değil, yalnız Isparta şehri ve çevre köyleri ola-
rak sınırlamaya zorladı. Makalenin dip notlarında verdiğim kay-
naklar dışındaki bilgiler şahsi gözlemlerime ve ziyaret yerleri ci-
varında oturan halkın rivayetlerine dayanmaktadır. Araştırmamıza
yalnız günümüzde mevcut ve halen ziyaret edilmekte ve adanı-
lmakta olan yerleri aldık. Daha önceleri mevcut olup da, çeşitli se-
beplerle ortadan kalkmış, ziyaretçisi kalmamış olan eski ziyaret
yerlerini, konumuz dışında bıraktık.

Adak ve adak yerleri ile ilgili geniş bilgiyi Sayın Hocam Prof.
Tanyu'nun yukarıda zikrettiğimiz eserine bırakıyoruz.

Pir Efendi Sultan

'Pir Efendi Sultan' namıyla meşhur, Hamîdî Pir Mehmed Ha-
life'dir. İstanbul'a giderek ilim tahsil etmiş, Seyyid Ahmed Buha-
rî'ye talebe olmuştur. Daha sonra Isparta'ya dönen Pir Mehmed,
kurduğu dergâhta kıymetli zatlar yetiştirmiş, dariüşşifa, tekke,

mescit ve çeşme gibi eserler yaptırmıştır. Keramet sahibi olarak kabul edilen Pir Mehmet'in akıl ve ruh hastalıklarındaki otoritesi, yakın zamanlara kadar devam ederek akıl ve ruh hastalıkları onun kunduğu tekkedeki yeşil bir direği kucaklatmak ve tekkeden şerbet içirtmek suretiyle tedavi edilmek istenmiştir (1).

Rivayet edildiğine göre bu zat Sarıdere mevkiinde bir gezinti yaptığı sırada, abdest almak ister, ancak etrafta su bulamayınca elindeki bastonunu yere vurur ve bastonun değdiği yerden şimdiki Pir Efendi Suyu ismiyle anılan kaynak çıkmaya başlar (2).

Hicri 961 (M. 1553) yılında ölen Pîr Mehmed, bugün Isparta'nın kendi ismiyle anılan bir mahallesine gömülmüştür. Sultan II. Selim tarafından sanatkârane bir şekilde yaptırılan türbesi, halkın ziyaret yeri olmuştur. Cumhuriyetten sonra, şehir içindeki mezarlıkların kaldırılması üzerine Pîr Mehmed'in türbesi de yıkılarak, kemikleri Eğridir yolu üzerinde kurulan Asrî mezarlığı kaldırılmıştır (3). Daha sonra Asrî mezarlığın Askeriyece istimlakî üzerine, 1958 yılında kemikleri tekrar alınarak, Sarıdere'deki kendisine isnat edilen su kaynağının yanına gömülmüş ve hayır sahiplerince üzerine ahşap bir türbe yaptırılmıştır (4).

Pir Efendi'nin fundalıklar arasındaki bu yeni türbesi de halkın ziyaret yeri olmuştur. Cuma günleri kadınlarca ziyaret edilen türbede namaz kılınır, mevlit okunur. Türbede oturmak veya yatmak için kullanılan halı, kilim yanında her türlü mutfak eşyaları da mevcuttur.

Halife Sultan

Zamanın büyük âlimlerindenidir. Kendisine Ferâiz Şârihi de denilir. Türbesi Isparta'nın 'Helfe Sultan' adı verilen mesire yerindedir. Kavak, ceviz, çınar ve söğüt ağaçları arasındaki türbesinin yanında aşevi harabesi ve bir de çeşme bulunmaktadır. Mevcut

- (1) Bôcüzade, Süleyman Sami, Isparta Tarihi, el yazması, 1325/1909, S. 261.
H. Tanyu, Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri, Ank. 1967, S. 217.
Isparta 1967 İl Yıllığı, S. 135.
- (2) Bôcüzade, 263; Isparta 1967 İl Yıllığı, 136.
- (3) Isp. 1967 İl Yıllığı, 136. Enver Süldür, Isparta Tarihi, İzmir 1951, S. 60. Nuri Katırcıoğlu, Isparta Tarihi, (yer ve zaman belirsiz) S. 111.
- (4) Bk. Resim 4.

türbe, 1959 yılında hayır sahiplerince yeniden yaptırılmıştır. 'Rûhu's-şurûh' adlı bir eserin müellifi olduğu, hayatta iken pek çok kerametler gösterdiği ve Erdebeliye tarikatına mensup olduğu rivayet edilir (5). Hicri 9. yüzyılda yaşamış olması muhtemeldir (6).

Ziyaretçileri mezarının başında mum yakarlar. Etrafında üç defa dolaştıktan sonra çaput bağlarlar. Ayrıca çeşitli adaklarda bulunarak kurban keserler. Ziyaret için belirli bir zaman yoktur.

Aldan Dede (Alâeddin Efendi)

Erdebeliye tarikatının büyüklerindenidir. Halife Sultan ile aynı devirde tahsil yapmış ve Halife Sultan'a damat olmuştur. Keramet sahibi olduğu rivayet edilir. Ölümü üzerine Gülcü mahallesindeki Binti Emir mezarlığına defnedilmiş ve sonradan bu mezarlığa Alâeddin Efendi mezarlığı denmiştir. Mezarlığın kuzeybatı köşesinde bulunan bugünkü türbesi, 1946 yılında hayır sahiplerince yaptırılmıştır (7).

Genellikle cuma günleri kadınlar tarafından ziyaret edilen türbede, ziyaretçiler namaz kılar, mevlit okur, çeşitli dileklerde bulunduğundan sonra çaput bağlarlar. Adak olarak da mum diker, kurban keserler.

Ayak Dedesi (Gök Veli Sultan)

Çelebiler mahallesi Kavaklı Camii yanında, Eski Medrese arkasında gömülüdür. Bu zatın asıl adı Şeyh Recep'tir. Anadolunun fethi sırasında Horasan'dan geldiği, medfun bulunduğu mahallin o zamanlar ormanlık ve fundalık olduğu, Şeyh'in burada tekke ve zaviye yaptırdığı ve ayrıca keramet sahibi olduğu da rivayet edilmektedir (8).

Genellikle yürümekte geciken çocuklar götürülerek mezarının etrafında üç defa dolaştırılır. Daha sonra etrafa çaput bağlanır, adakları için mum dikilir veya camiye süpürge hediye edilir. Belirli bir ziyaret günü olmamakla beraber, ziyaretler daha çok cuma ve çarşamba günleri yapılır.

(5) Böcüzade, 263.

(6) Böcüzade, 264.

(7) Süldür, 60. Katircioğlu, 112. Isp. 1967 İl Yıllığı, 136.

(8) Süldür, 60. Katircioğlu, 112. Isparta 1967 İl yıl., 136. Isparta 1973 İl Yıllığı, 106.

Hızır Abdal Sultan

Horasan'dan Anadolu'ya göç eden büyüklerdendir. Miladi 1464 yılında Nakşibendi tarikatının postnişini olarak Isparta'ya gelmiş ve kendisine tahsis edilen bugünkü Hızırbey mahallesine yerleşmiştir (9). O zamanlar burası bağ ve bahçelik olduğundan; Şeyh, müritleri için barınaklar yaptırarak zamanla bir mahallenin teşekkül etmesini sağlamıştır. Akoluk civarında kendi adı ile anılan türbesinde medfundur.

Türbesi genellikle kadınlar tarafından ziyaret edilir. Belirli bir ziyaret günü yoktur. Hızır Abdal'ın torunlarından olduğunu söyleyen türbedar, ziyaretçi hastaların hasta uzuvlarına üç defa türbede bulunan özel bir takunyayı vurarak hastalıklarını kovuverir! Bunun karşılığında hastalar, türbeye bağış ve adak takdiminde bulunurlar.

Muharrem Dede

Şehrin güneyinde Sidre Tepe'sinin şehre bakan yamacında Sidre membaı yanında yatmaktadır (10). Horasan pirlerinden olduğu(Isparta'nın fethinde yararlıklar gösterdiği ve yedi ermiş kardeşten biri olduğu söylenir. 1955 yılında halktan biri rüyasında verdiği söz üzerine türbesini yaptırarak, içinin mefruşatını döşetmiştir. Ayrıca yanına sonradan bir de mescid ilâve edilmiştir. Söğüt ağaçlarının süslediği türbe yanındaki pınarlarla daha da güzel bir görünüm kazanmıştır.

Ziyaretçiler genellikle, cuma günü yanında diğer kutsal gün ve gecelerde de buraya gelerek ibadet ederler. Sunulan koyun, keçi gibi kurbanlar yanında horoz ve tavuğa da raslanır. Hacca niyet edenlerden bazılarının da yola çıkmadan önce Muharrem Dede'yi ziyaret ettikleri dikkatten kaçmaz.

Tez Murat Dede

Yenice Mahalle Mezarlığının kuzeydoğu köşesinde yatmaktadır. Hayır sever yurttaşlar tarafından ahşap bir türbe yaptırılmış ve son zamanlarda Isparta'nın en fazla ziyaret edilen türbesi olmuştur. Her cuma günü kadınlar burada mevlit okurlar. Ziyaret-

(9) Süldür, 61. Katircioğlu, 112.

(10) Bk. Resim 5.

çilerin ihtiyacı için her türlü mutfak eşyası mevcuttur. Nakşi tarikatına mensub olduğu rivayet edilir.

Çeşitli hastalık sahipleri yanında özellikle çocuğu olmayanlar da burayı ziyaret ederler, dilekte bulunurlar. Ayrıca sütü kesilen emzikli kadınlar, türbe yanındaki boş bir dibeye su doldurup ondan içtikten sonra sütlerinin incecğine inanırlar. Çeşitli adaklar yanında horoz, tavuk kurbanına sık sık raslanır.

Hüseyinbaş Dede ve Boylası

Yenice Mahallede, Isparta Çayı üzerindeki köprü yakınında önceleri değirmen, şimdi de fabrika olan yerdedir. Çeşitli hastalıktan olanlar üç gün sıra ile buraya gelir ve eski değirmen boylasının yerine konan fabrika demir borusu altından çıplak ayakla üç defa geçerler. Ancak her defasında geçerken daha önceden bastığı yere bir daha basmamaya dikkat ederler. Bu üç gün sıra ile çarşamba, cuma ve cumartesidir. Hastalar çarşamba ve cumartesi günü güneş doğmadan; cuma günü ise cuma ile salâ arası ziyaretlerini yaparlar. Hasta buradan giderken hiç su konmamış bir testiye su doldurup evine götürür ve bu sudan başka bir su içmez. Hasta boyla altından geçtikten sonra, etrafa çivi çakıp çaput bağlar, etrafa bulgur serper. Daha sonra da fabrika içinde türbünlere su götüren demir borunun yanında bulunan Hüseyinbaş Dede'nin mezarı etrafında dolaşarak ziyaretini tamamlar.

Ihlamur Dede

Mezarı Doğanca Mahallesinde Paşaoğlu bahçesindeki ihlamur ağaçları altında bulunmaktadır. Mezarın yanında su arığı ve biraz ilerisinden de Isparta Çayı geçmektedir. Dedenin Horasan'dan gelme yedi ermiş kardeşten biri olduğu söylenir. Ziyaretçi hastalar, ziyaretlerinden sonra ihlamur ağaçlarına çivi çakar, çaput bağlar ve adak olarak akşam yanmak üzere mezarı başına mum koyarlar.

Kan Dedesi

Doğanca Mahallesinde su arığı kenarındadır. Özellikle burnu kanayan çocuklar ziyaret ettirilir. Adak olarak mum dikilir. Günümüzde mezar yeri kaybolmuştur. Dede'nin varlığını, eski mezar yerine konan küçük bir mum kulübeciği işaret etmektedir.

Kocakulak Tekkesi

Doğanca Mahallesindedir. Mezar üzerinden yol geçmesi sebebiyle kaybolmuştur. Ancak yerini işaret için yanından geçen su arığı kenarına küçük bir kulübe yapılmıştır. Adak sahiplerinin burada mum yaktıklarına ara sıra raslanmaktadır.

Arap Beşir Dede

Yayla Mahallesindedir. Mezarının üzerinden yol geçmesi sonucunda kemikleri alınarak yolun kenarına gömülmüş ve 1960 yıllarında üzeri kubbe ile örtülü bir türbe yapılmıştır. Mezarın yerini değiştirme esnasında hazır bulunan İktisatçı İbrahim Değer'in anlattığına göre, mezar açıldığı zaman Dede'nin kefeni hentiz bembeyaz bulunuyormuş. Ancak hava ile teması neticesinde kefen bir anda kül haline dönüşerek dokunulduğunda dökülmüştür. Bu hâl halk arasında Arap Dede'nin ermişliğinin bir alâmeti olarak kabul edilmiştir.

Halkın anlattığına göre, Dede'nin toprağından alınıp ölmesi istenen yatalak hastalar üzerine elendikten bir kaç gün sonra hastanın öldüğü kanaati vardır. Hem bu türbeden alınan toprağın bir eve serpilmesi neticesinde, o evde kavganın çıktığı, hatta hanenin dağıldığı yaygın bir inançtır.

Dilek sahipleri türbeyi ziyaret eder, içinde namaz kılar ve adakta bulunurlar. Hacca niyet edenler, genellikle yola çıkmadan önce, Arap Beşir Dede türbesini de ziyaret ederler. Sara tutanları, saralı halde getirerek mezar üzerine yatırılırlar, sarası geçince dilek ve adakta bulunurlar.

Seremet Dede

İskender Mahallesindedir. Üzerinden yol geçmesi sebebiyle türbesi kaldırılmıştır. Ancak adına yol kenarında bir çeşme vardır. Isparta'nın fethinde yararlık göstermiş yedi ermiş kardeşten biri olduğu söylenir. Genellikle çişini haber vermekte geciken çocuklar ziyaret ettirilirlar. Ziyaretçi adak sahipleri çeşme yanındaki iki taş arasına mum dikerler.

İncirli Dede

Karaağaç Mahallesi İncirli sokakta, etrafı çeşme haznesini andıran dört duvarla çevrili, üzeri açık, içinde incir ağacı bulunan

bir yer vardır. Bu incir ağacının altında İncirli Dede'nin yattığı söylenir ve ne dilenirse yerine geleceğine inanılır. Özellikle buraya dilekte bulunan kızların kismetlerinin çabuk açıldığı da yaygın bir inançtır. Ayrıca çeşitli hastalık sahipleri burayı ziyaret eder, adakta bulunur ve mum dikerler.

İsimsiz Dede

Ulu Caminin güneybatısındadır. Eskiden su arığı kenarında iken şimdi arık ve mezar, yol geçmesi sebebiyle kaybolmuştur. Ancak mahalle halkının isteği üzerine Belediye, kaldırım üzerine bir mezar şeklinde yer yapmıştır. Buradaki Dedenin Isparta'nın fethinde yararlık göstermiş yedi kardeşlerden biri olduğu söylenir. Bazı geceler burada da mum yakıldığı görülür.

Uyku Dedesi

Bey Mahallesinde, Bey Camii sokağının Mercan sokağına açıldığı yerdedir. Dede'nin yerini, mezar olduğu söylenen bir taş yığını işaret etmektedir. Özellikle uyuyamayanlar ve vücudunda siğil bulunanlar burayı ziyaret eder ve mum dikerler. Kaybolmak üzere olan bu ziyaret yeri, ancak çevre halkınca bilinmektedir.

Kesikbaş

Kesikbaş mevkiinde, Isparta Çayı yakınında ve dört yol ortasında. Isparta'nın fethinde yararlık gösteren yedi ermiş kardeşten biri olduğu söylenir. Rivayete göre Kesikbaş, Türbesinin yıkılarak üzerinden yol geçmesine razı olmamış ve yıkmakla görevlendirilen işçilerin kolları tutmaz, baltayı vuramaz olmuşlar. Türbenin çatısını sökmekle görevlendirilen işçi de çatıdan düşmüştür. Ancak türbenin yerinde kalmasına ve yeniden yapılmasına karar verildikten sonra, türbe yıkılıp 1940 yılında köfke taşından kubbeli olarak yeniden yapılmıştır. Halen kendisinin dünyanın çeşitli yerlerinde harp eden müslüman askerlere yardıma gittiği; onlarla beraber savaştığı; en son olarak da Kore'de görüldüğü söylentiler arasındadır.

Yardımları için halk, her türlü dilekte bulunur.

Çınar Ağacı

Emre Mahallesinde, Isparta Çayının güney kenarında, gövde çapı takriben üç metreyi bulan muhteşem bir çınar ağacı var-

dır (11). Halk bu ağacı kutsal sayar, hasta ve cılız çocukları ziyaret ettirerek etrafında üç defa dolaştırır. Daha sonra da üzerine bir çivi çakarak çaput bağlar. Bu suretle her türlü rahatsızlıkların orada çakılıp kalacağına, bağlanıp kalacağına inanır. Belirli bir ziyaret günü yoktur.

Çamlar

Dere Mahallesi'nin güney tarafında, Bezirgân Pınarı yakınında yaşlı iki çam ağacı bulunmaktadır (12). Mahalle halkından bazıları, bu çamlardan doğu taraftakinin dibinde dede yattığına inanır. Fakat etrafta hiç bir mezar alâmeti yoktur. Halk her hangi bir dileğinin olmasına mukabil 'çamlara mum dikeceğim' şeklinde adakta bulunur. Bazı geceler burada adak sahiplerinin mum yak-tıkları hâlen görülmektedir.

Andık Deresi

Dere Mahallesi'nin batı tarafında, şehrin içme suyu kaynakla-rının bulunduğu Andık Deresi namıyla bir dere vardır. Bu derenin güneye bakan yamacında takriben üç metre yüksekliğinde, ikiye ayrılmış ve ortasından bir kişinin geçmesine imkân verecek bir kaya bulunmaktadır. Bu kayaya Delikli Taş derler (13). Etraf fundalık ve su kaynaklarıyla doludur.

Çeşitli hastalık ve cılız çocuk sahipleri, sabahleyin güneş doğ-madaur buraya gelerek iki kaya parçası arasına köprü olacak şekil-de bir taş koyar. Batı-doğu istikâmetinde olmak üzere, kayamn arasından ve köprü olan taşın altından geçerler. Geçerken 'al çü-rüğümü, ver sağımı' derler ve geçme işini üç defa tekrar ederler. Daha sonra civardaki kayalar ve taşlar üzerine madeni para, bul-gur v.s. koyarlar veya elbiselerinden bir parça kopararak etraftaki ağaçlara bağlarlar. Ziyaret genellikle cuma ve çarşamba günleri yapılır.

Ziyaretçilere dönüşlerinde raslayan bazı mahalle sakinleri, zi-yaretçilerdeki hastalığın kendilerine geçmemesi için, ziyaretçilerin ardından yüzlerini dönmeyen, eğilerek bacakları arasından üç taş

(11) Bk. Resim 2.

(12) Bk. Resim 1.

(13) Bk. Resim 3.

atarlar. Bu suretle hastalığın ziyaretçiden kendilerine geçmesini önlediklerine inanırlar.

Öküzbattı

Şehrin güneyinde, Sidre Tepesi eteğinde büyük kavak ve çınar ağaçlarının bulunduğu bir mesire yeri vardır. Buraya Öküzbattı adı verilir. Her hangi bir mezar veya türbeye rastlanmaz. Ancak yaşlıların anlattıklarına göre, Rumlar Isparta'yı terketmeden önce burada azizlerinden birinin gizli mezarının bulunduğunu söyler, ziyarette bulunurlarmış. Şimdi ise Müslüman halkın mesire yeridir. Öksürüğe tutulanlar burayı ziyaret ederek pınardan su içerler, etrafında dolaşırlar. Adak olarak da orada bulunan ağaçlardan birine oğır asarlar.

Yakup Dede

Ahşap türbesi Çünür Köyü Yaka Tepesi üzerindedir. Kerâmet sahibi kişilerden olduğu söylenir. Rivayete göre, Yakup Dede köyün bir evinde hizmetçi imiş. Bir zaman efendisi hacca gitmiş. Evde kalan sahibesi bir gün pilav pişirmiş, bundan Yakup da yemiş, fakat ablasından ikinci bir tabak pilav daha istemiş; o da her halde hizmetçi doymadı diyerek ikinci bir tabak pilav daha vermiş. Fakat Yakup pilav tabağını alarak dışarı çıkmış ve karanlıkta kaybolmuş. Meğer onu hac yolundaki efendisine ulaştırmış. Efendisi buharı tütmeekte olan pilavı ve onu uzatan eli karanlık olmasına rağmen tanımış, nereden geldiğini anlamış. Hactan dönüşünde kendisini ziyarete gelip elini öpmek isteyenlere hizmetçisini göstererek esas eli öpülecek kimsenin o olduğunu anlatmış.

Yakup Dede bir gün asasını havaya fırlatarak, kendisini ölümden sonra asanın düştüğü yer olan Yaka Tepesi üzerine gömmelerini vasiyet etmiş. Öldüğünde halk onun bu vasiyetini unutarak onu normal mezarlığa gömmek istemiş. Fakat ceset öyle ağırlaşmış ki, bir türlü kaldırıp mezarlığa götürememişler. Çaresizlik içinde düşünürken Yakup Dede'nin vasiyetini hatırlayarak asasının düştüğü yere gömmeğe karar vermişler. Bunun üzerine ceset hafiflemiş ve kolayca taşınarak Yaka Tepesi üzerine gömülmüş.

Çeşitli hastalık ve dilek sahipleri türbesini ziyaret ederler. Türbe içinde rüyaya yatmak isteyenler için de bir kısım bulunmak-

tadır. Özellikle yağmur yağmadığı zamanlar kendisine halk tarafından toplu halde dua edilir.

İncirli Dede

Mezarı Çünür Köyü Yaka Tepesinin batı yamacında bulunmaktadır. Kendisinden çeşitli dileklerde bulunulur. Ziyarettten sonra etrafa çaput bağlanır veya toprağından alınarak dilek sahibine yalattılır.

Kerim Dede

Mezarı Çünür Köyü içindedir. Mezarına yakın komşu hane halklarına rüyalarında sık sık görüldüğü söylenir. Kendisine çeşitli dilek ve adaklarda bulunulur.

Kurt Dede

Isparta Diyadin Köyü yolu üzerindedir. Öksürtük olanlar Kurt Dede'ye dilekte bulunurlar. Şifa bulunca da mezarı yanına bir ciğer asarlar.

Yukarı Tekke

Isparta Lavus Köyü Depbaşı Tepesinin güneye bakan yamacındadır. Halkın Yukarı Tekke dediğı bu yer, Şeyh İsmail Efendi'nin (ölm.H.1026) türbesidir. 1967 yılında yeniden inşa edilen türbe, badem ve karaağaçların bulunduğu bir bahçe içindedir (14). Sinop Tepesi mevkiinden çıkan su bu türbenin yanından geçer. Türbeye genellikle hasta ve çocuğı olmayanlar adakta bulunurlar. Kurban adaklarının başında horoz, tavuk, koyun ve keçi gelmektedir. Ziyaretler ekseriya cuma günleri ve aşure ayında olur. Türbeye elektrik geldikten sonra mum yakma adeti kalkmıştır.

Aşağı Tekke

Lavus Köyünde Gök Dere'nin güneye bakan yamacında, çayın kenarındadır. Köylünün 'Aşağı Tekke' dediğı türbede Aslan Baba yatmaktadır. Ahşap türbenin içinde ziyaretçilerin rüyaya yatabilmesi için bir bölüm de bulunur. Türbe bahçesindeki yaşlı ardıc ağaçları türbeye büyük bir ihtişam vermektedir. Çeşitli dilek ve

(14) Bk. Resim 6.

hastalık sahipleri, çocuğu olmayanlar ziyarete gelir, çeşitli adakta bulunurlar.

Isparta Sav Köyünde Alvacık Deresinde bulunmaktadır. Sinop şehrinde geldiği rivayet edilen zatın mezarı belli değildir. Eski türbeyi yenilemek için yapılan hafriyatlarında hiç bir iskelete raslanmamıştır. Bol su kaynaklarının ve bahçelerin bulunduğu bir mevkiidedir. Kuduz, sıtma ve diğer hastalık sahipleri bu yeri ziyaret edip sularından yıkanır. Ayrıca etraftaki ağaçlara çaput bağlar.

Sağâşık Dede

Isparta Geyran Köyü yakınında Antalya Yolu üzerindedir. Muhteşem çalı ağaçlarının meydana getirdiği koruluğun içinde Horasan'dan geldiği rivayet edilen Sağâşık yatar (15). Mezarının biraz altından Dereboğazı çayı akar, üst tarafından da bir kaynak çıkar.

Özellikle çocuğu olmayan veya yaşamayan kadınlar ziyarette bulunurlar. Mezarın etrafını üç defa dolaşp bir Fatıha okuyup, Dede'den çocuklarının olmasını veya yaşammasını isterler. Çocuğu olmayanlar genellikle rüyaya yatarlar. Rüyada Mushaf, yiyecek ve içecek maddesi görmek hayra alâmet sayılır.

Sonuç

Ispartadaki eski ziyaret yerlerinin çoğu, şehrin fethinde yararlık gösteren, ermişliklerine, keramet sahibi olduklarına inanılan, şehit ve gazilerdir. Yine keramet sahibi oldukları rivayet edilen tarikat şeyhleri ve ilim sahiplerinin mezarları da hürmet görmektedir. Bunun yanında halkta haşmet duygusu uyandıran bazı ağaç ve taşlar ziyaret ve adak yeri olduğu gibi, Öküzbattı misalinde görüldüğü üzere, eski bir Hıristiyan ziyaret yeri de Müslümanlarca benimsenmektedir. Ziyaret yerleri hakkında söylenen efsane ve menkıbeler, onlara olan bağlılığı artırmaktadır. Türbe veya tabii varlıklara yönelme, dilekte bulunma İslâma aykırı olmakla beraber, müşahhaslıktan mücerretliğe ulaşmamış, düzenli dinî bir bildiren yoksun tabakayı tatmin etmektedir. Ziyaretçilerin çoğunun kadın ve çocuklar oluşu dikkate şayandır. Buralarda istek ve arzularının müşahhas bir şekilde tatmin arzusu görülmektedir. Ziyaretçi gücüne inandığı türbe veya başka bir varlıkla - benzerlerini eski

dinlerde gördüğümüz üzere - (16) 'Benim şu işimi, şu dileğimi yerine getirirsen sana koyun, tavuk v.s. veririm, aydınlanman için mum yakiveririm veya sana Kur'an okuyuveririm' şeklinde pazarlığa girilmektedir. Halkın ancak dinî yönden aydınlatılması, İslâmî olmayan bu durumu önleyebilir.

Türbelerle ilgili diğer hususları şöyle sıralayabiliriz :

1. Ziyaret ve adak yeri genellikle su kaynakları ve akar sular yanındadır. Bu yakınlık eski su kültü ve ruhlar ilişkisini hatırlatmaktadır. Bu sulardan içilmekte ve yıkanılmaktadır.

2. Türbe başka bir yere taşınması halinde de saygınlığını devam ettirmektedir.

3. Türbenin civarındaki ağaçlara tabu olarak bakıldığı veya zarar verici bir şekilde dokunulmasına yatırım müsaade etmeyeceği kanaati görülmektedir. Dolayısıyla muhteşem ağaçlar yetişmekte veya küçük koruluklar meydana gelmektedir. Buradaki ağaçların cinsleri, çevrede en çok yetişen türlerdendir.

4. Türbe çevrelerinde bulunan eski aş evlerinin yerini zamanımızda türbeye konan mutfak eşyaları almaktadır.

5. Türbe bazan bulunduğu semte kendi ismini vermektedir.

6. Ziyaretler en çok cuma ve çarşamba günleri ve kutsal gecelerde olmaktadır. Vakit olarak genellikle cuma salâ arası ve sabahın erken saatleri seçilmektedir.

7. Türbe ve diğer ziyaret yerlerini genellikle kadınlar ve çocuklar ziyaret etmektedirler.

8. Ziyaret yerlerinde namaz kılınmakta, Kur'an ve Mevlid okunmakta, rüyaya yatılmakta, ziyaret nesnesi etrafında üç defa dolaşılmakta ve hayatın bütün safhalarıyla ilgili çeşitli dileklerde ve adaklarda bulunulmakta, etrafa çaput bağlanmaktadır.

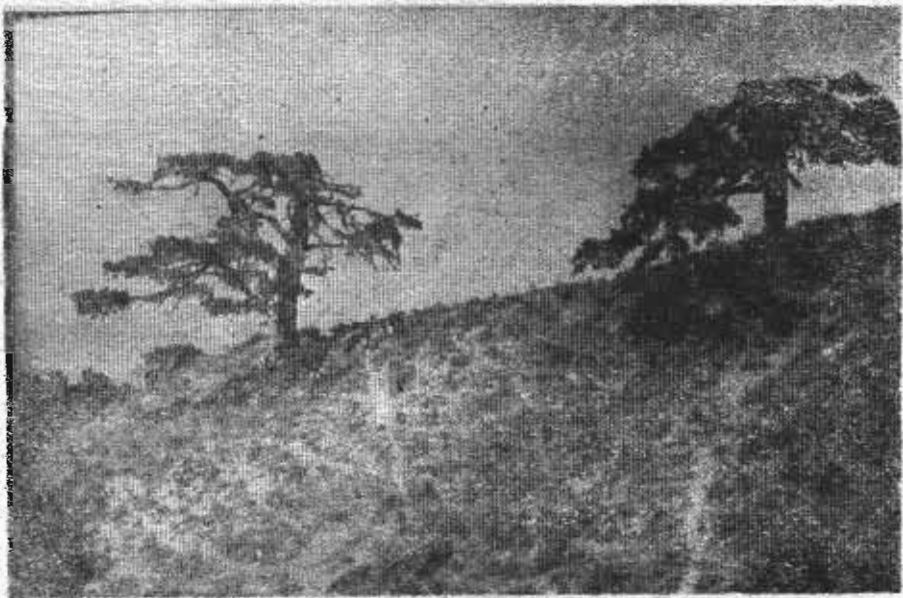
9. Hastalıkların tedavisi, ziyaret yerinin hastalığı tutup bırakmaması veya Hızır Abdal Türbesi'ndeki takunya vurma misalinde

(16) Rüyasında Tanrıyı gören Hititli bir Kraliçe Tanrıya «Eğer kocam yaşarsa, sana yağ, bal ve meyve vereceğim» diye istek ve vaadte bulunmuştu, (F. Kinal, Eski Anadolu Tarihi, Ankara, S. 204-226).

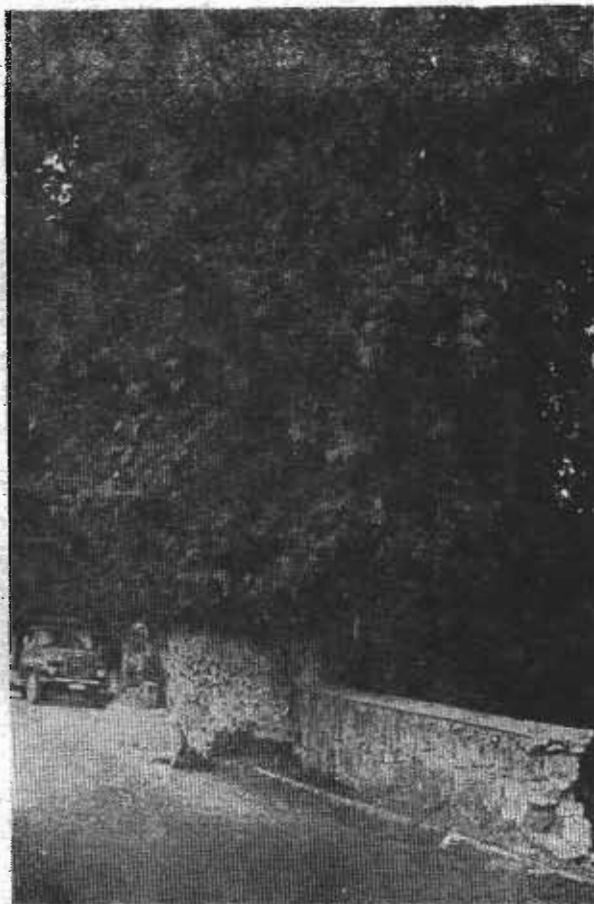
görüldüğü üzere hastalığı ve hastalık unsurunu kovma şeklinde veya ziyaret yanındaki kaynaktan içerek, yıkanarak hastalıktan temizlenme şeklinde tasavvur edilmektedir.

10. Türbe toprağı genellikle şifa unsuru olarak kullanıldığı gibi Arap Beşir Dede misalinde görüldüğü üzere bazan felâket unsuru olarak da kullanılabilir.

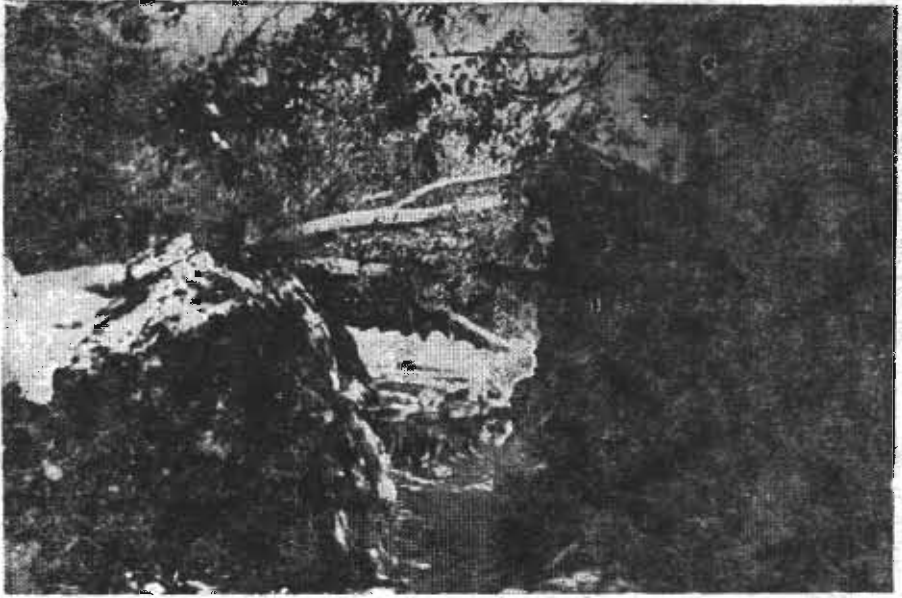
11. Dilek yerine geldiği takdirde adak olarak genellikle Kur'an ve Mevlid kıraat edilmekte, türbeye mum, süpürge, türbe örtüsü hediye edilmekte veya koyun, keçi (kurbanları yanında horoz, tavuk kurbanı sunulmaktadır).

Resim : I
Dere mahallesindeki kutsal çamlar.

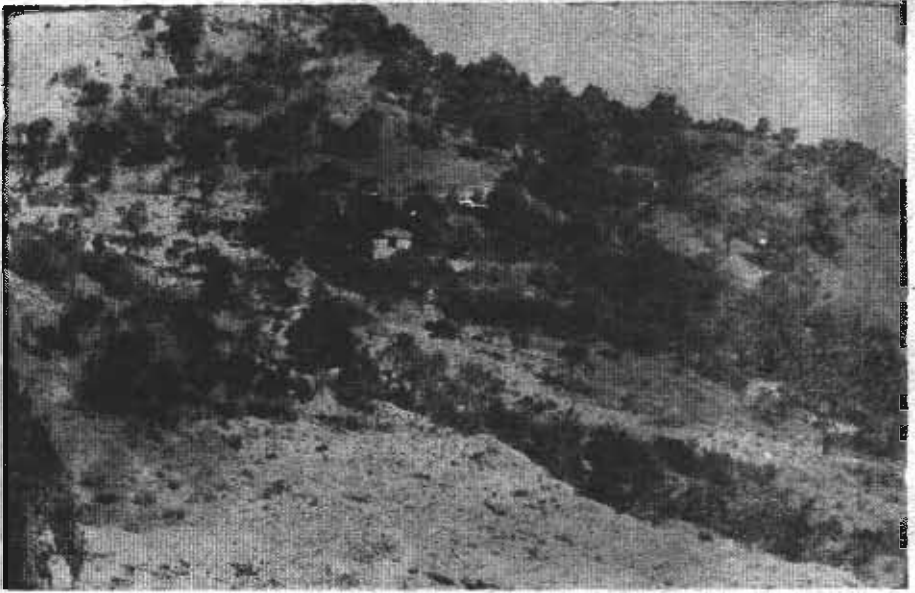

Resim : II
Emre Mahallesinde
gövde çapı üç metreyi bulan muhteşem çınar ağacı.

Resim : III

Andık deresindeki Delikli Taş

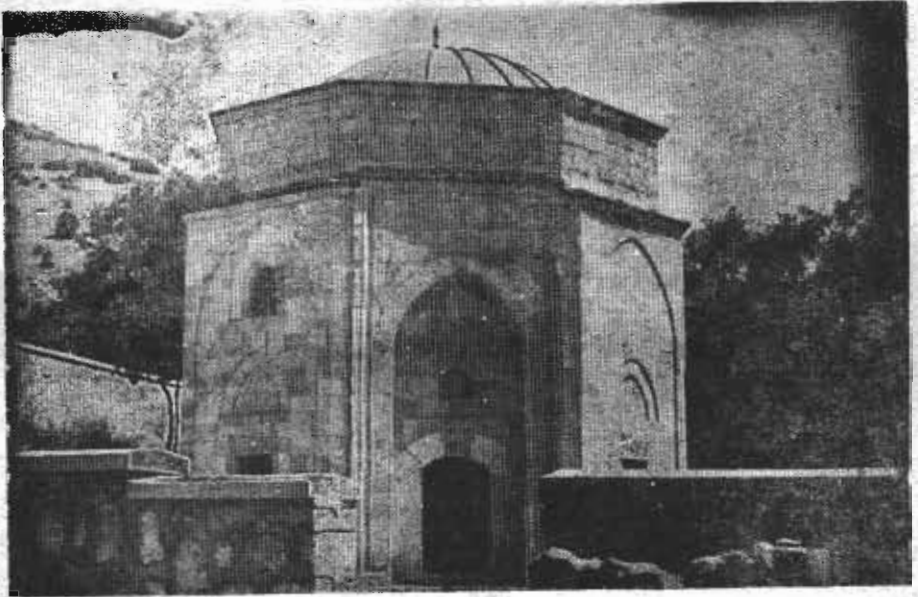
Resim : IV

Pir Efendinin Sarı deredeki türbesinin Kara Tepe'den görünüşü

Resim : V

Sidre Muharrem Dede Türbesi ve ona bitişik mescit.

Resim : VI

Lâvus Köyti Şeyh İsmail Dede Türbesi

Resim : VII

Sağâşık Dede mezarının
çalı ağaçları arasındaki
görünüŖü.